

מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי, הוה ליה ספק דבריהן וספק דבריהן להקל. משמע – כפי המבואר בתוספות – שגם ספק הגובע מחסרון ידיעה ויכולת השערה, כל שקשה למדוד וטרחה גדולה היא, הרי זה בכלל ספק דבריהם שהולכים בו להקל. (ע' בשו"ת אחיעזר ח"ג נט לענין יציאת מוהל למקום שאין ברור אם הוא בתוך התחום אם לאו, וקשה מאד לברר על ידי מדידה. וע"ע במה שצדדנו ביוסף דעת קדושין מה: אודות ספק דרבנן בחסרון ידיעה שא"א לבררו. וע"ע ריטב"א להלן נט. שיש להחמיר בספק דרבנן כשאין בו טירחה רבה, כמדירת תחום).
א. לדעת הסוברים שאין מקלים בספק דרבנן במקום חזקת איסור, צריך לפרש שבספק דרבנן כשאין בו טירחה רבה, כמדירת תחום. מחזקת איסור, מפני שכבר יש בו לחי והספק על כשרותו.

ב. לפי מה שכתבו אחרונים שספק דרבנן כשאפשר להחמיר בו בקלות ראוי להחמיר (ע' משנ"ב קס סקמ"ו ובשער הציון, ובמובא ביוסף דעת ע"ז לו: ובכורות ט.) – יש לומר שכאן מדובר מעיקר הדין, אבל ראוי להחמיר להתקין לחי כשאפשר בקל.

– יש לתמוה: אם הכוונה שיש ספק אם רחב ד' אמות אם לאו, א"כ גם במבוי תשעה יש להתיר בלחי הבולט ד' אמות, שמא אין בו ד' אמות – אך נראה שכל שלעיני הרואים נמשך הלחי ד' אמות, חל עליו שם דופן ויצא מתורת לחי, אך במבוי הרחב שמונה אמות אין לומר כן, כי הרואה יודע גם כן שיש להתיר ממה נפשך, שמא יש מעט יותר מד' אמות והעומד מרובה על הפרוץ, ואם הפרוץ מרובה הרי אין בלחי ד' אמות, והספק הוא רק שמא באמת הוא מצומצם ד' אמות – והרי זה ספק מדבריהם ולקולא (שפת אמת).

דף ו

כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי – ומכל מקום בפחות מארבעה מותר ואעפ"י שהוא יותר משלשה והרי אינו 'פתח' אלא 'פירצה' – שהואיל ובעלמא פחות מד' אינו מקום חשוב, לא החמירו עליו כל כך להצריכו צורת הפתח כיון שיש שם קורת מבוי מעולה (עפ"י רשב"א).

מבוי עקום; רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום. יש מפרשים על פי פשט הלשון שלרב דינו כמבוי ישר המפולש שצריך מצד אחד תיקון לחי או קורה ומצד השני צורת הפתח (עפ"י ר"י [מובא ברא"ש ובתוס']; רשב"א [בחדושי ובתשובותיו ח"ג רסט וח"ה רב] ריטב"א ור"ן. וכן מורה פשט לשון הרמב"ם (יז, ג) והרי"ף. וע' גם שו"ת רשב"ץ ח"ב ב. ל. וכן האריך לפרש בספר תורת חיים, וע' קרן אורה ושו"ת רעק"א לג).
 לדרך זו מתפרשים דברי שמואל 'תורתו כסתום' – כמו מבוי שתום אשר לו שני פתחים [שהעקמימות שבאמצע סותמתו], הלכך די בלחי בכל פתח, ובעקמימות אין צריך כלום.
 לדעה זו יש לומר שלשמואל כל מבוי נידון לגמרי כמבוי שתום לעצמו, ואם רוצים להתיר הטלטול עד העקמימות די להם שיניחו לחי או קורה בקצה. שהרי העקמומית נידונית כפירצה מן הצד, כמבואר בגמרא בהמשך. וכן נקט הר"ן להלן ח. וכן הוכיח בספר מנחת שלמה (ח"ב לו, ב סק"ד) מסוגיתנו.

אך יש אומרים שא"א להתיר בטלטול בלא הנחת לחי או קורה גם בקצה השני, שהעקמומית גרועה מפירצה בעלמא (עפ"י חזו"א סה ס"ק ו יט; חדושים ובאורים א.ז. והוכיחו מלהלן ח. 'כרוך בודיא בעקמימותיה'. אך הר"ן גרס משום כך כרבנו חננאל 'בשפתיה').

ואולם רש"י מפרש בדברי רב 'כמפולש' – על העקמימות, וכאילו יש כאן שני מבואות שכל אחד מהם מפולש, הלכך כדי לתקן את שניהם צריך בנוסף ללחי עוד צורת הפתח בעקמימות. [וכן להפך כשר;

שתי צורות הפתח בכניסות ולחי בעקמומית מרדכי בשם הר"מ; שו"ת הרא"ש כא, א. וע"ש שנחלקו כהעקמומית יותר מעשר]. ובדברי שמואל הביא שני פירושים; האם נידונים כשני מבואות וצריך לחי בעקמימות כדין מבוית סתום שתיקונו בלחי (וכן נקט הרא"ש שם לעיקר), או כמבוי אחד וא"צ בעקמימות כלום (וכן נקטו לעיקר הר"ן והרשב"א).

'...אלא לאו בעשר וקאמר רב תורתו כמפולש. אלמא פירצת מבוי מצידו בד' – שהרי אין לנו שיעור אחר, אלא או למעלה מעשר אמות שאז נחשב כפירצה, או פתח ארבעה טפחים [שהוא שיעור 'פתח' ו'מקום חשוב'], וכיון שאתה מוציאו מעשר, לומר שעשר אמות מצומצמות פוסלות, הוא הדין ארבעה טפחים ולמעלה (עפ"י שו"ת הרשב"א כט).

– מכך שהשוו עקמימות המבוי לפירצה מהצד, ואינה נחשבת פירצה בקרן זוית, אף על פי שהיא בקצה הכותל – יש לשמוע שאין פירצת קרן זוית אוסרת אלא כאשר היא אוכלת משני הכתלים, אבל אם אוכלת רק בכותל אחד ומגיעה עד לקצהו – אין זו פירצת קרן זוית (עפ"י חזון איש עב, יא. וכן כתבו הרשב"א והר"ן בחדושיהם כאן, וכ"ד הר"ן בסוכה, אך בדעת הר"ף והרמב"ם אין נראה כן, כמו שהביאו שם). לדעת הר"ף נראה שבמבוי עקום שונה, שאעפ"י שהוא בקצה הכותל של מבוי אחד, הואיל והוא ראש למבוי השני, מקום עשית 'פתח' הוא ושונה משאר קרן זוית. ועוד יש לתרץ עפ"י דברי הריטב"א כאן שפרצת קרן זוית אינה אלא בכניסת המבוי. וע' בתוס' ורא"ש להלן צד: שאין אומרים 'פי תקרה יורד וסותם' בקרן זוית משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. ושם מבואר שאומרים 'פי תקרה' עד הקצה, ואפי' בוית, כשנפרצו הכתלים והתקרה נשארה. וי"ל דפי תקרה עדיף טפי. והראיה מפירצה יותר מעשר לחד לישנא שם, וכן בפרוץ מרובה ועוד. עכ"פ שמענו משם שפתח באלכסון הזוית דהינו בקו ישר מרוח לרוח, גרע יותר מפתח עד הקצה. וע"ע בשפ"א שם.

'שאני התם דקא בקעי בה רבים...'. פירוש, בעקמומית המבוי בוקעים כל בני המבוי ומשום כך רב מחמיר בה, אבל בפירצה שבצד המבוי, מועטים הם היוצאים משם (תורי"ד).

משמע, אפילו אין הפירצה פתוחה למקום מטונף וכד', כיון שהעוברים בה אינם מרוכים כמו בקיעת בני המבוי בעקמומית – מותר. וכן משמע מכך שלא תרצו בסגנון העמדה באוקימתא 'הב"ע בדלא בקעי' – משמע שבאופן רגיל אין הרבים בוקעים בפירצה.

ונראה שגם רש"י שכתב כגון שפרוצה למקום מטונף או מקולקל, היינו רק בקושיא על רב הונא, שמשמע מסתימת דבריו שבכל אופן אסר ועל כך מקשה מדר' אמי ור' אסי. אבל לרב חנן י"ל שמוותר בכל אופן. ואולם בהגהות אשר"י מובא דוקא כשנפרץ למקום מטונף וכד' (וע' בלשון הרא"ש ובהגהות הב"ח שם). אך יתכן שכוונתו אפילו במקום שבדרך כלל רגילים הרבים לבקוע, אם עתה יש שם רפש וכד' מותר. וכן צדד בבאה"ל בדעת רש"י, עפ"י לשון רבנו ירוחם ועוד, שכל שאין רבים בוקעים שם תדיר – מותר.

'כיצד מערבין דרך רשות הרבים'. בשיטות הראשונים אם רשות הרבים טעונה ששים ריבוא אם לאו – ע' משנ"ב ובאה"ל ושעה"צ שמה, ז; יביע אומר ח"ה כד.

לכאורה נראה שרש"י דייק "עיר שמצויין בה ס' רבוא" ומשמע שא"צ הליכה בפועל של כולם ברשות אלא שמצויים בעיר וראויים לילך בה [דמאן יימר לן במחנה ישראל במדבר בפועל בכל יום ששים ריבוא ברשות]. וגם מה שכתב רש"י בע"ב (ד"ה ירושלים) 'יש בה דריסת ששים רבוא' פירושו: 'כדי דריסת'. גם נראה מדיוק לשונו שהצרכת ששים ריבוא היינו בעיר ולא ברשות, ע"ש שנקט בכל דבריו לשון זכר על מקום רשות הרבים ואילו על העיר נקט לשון נקבה, על כן כשכתב 'יש בה דריסת